

LIÊN MINH THUẾ QUAN NGA-BELARUS-KAZAKHSTAN

TS. Nguyễn Cảnh Toàn

Viện Nghiên cứu Châu Âu

20 năm trước đây, sau sự tan vỡ của Liên Xô, ba nước anh em Belarus, Nga và Kazakhstan đã thiết lập quan hệ ngoại giao chính thức. Kể từ đó, vượt qua những thăng trầm trong quan hệ về chính trị và kinh tế..., ngày nay cả ba nước đều đã đạt được nhiều thành tựu quan trọng, trong đó việc thành lập Liên minh Thuế quan Nga - Belarus - Kazakhstan là điểm sáng.

Tổng kim ngạch thương mại giữa Nga, Kazakhstan và Belarus khi *Liên minh Thuế quan Nga - Belarus - Kazakhstan* đi vào hoạt động đã tăng lên đến 36% (125 tỉ USD) trong năm 2010. Đây không chỉ đơn giản là kết quả của những thay đổi trong giá năng lượng, mà còn là một sự thay đổi chất lượng trong quan hệ thương mại. Con số 125 tỉ USD mang nhiều ý nghĩa, không chỉ về kinh tế, mặc dù ý nghĩa kinh tế rất quan trọng trong sự khởi đầu quan hệ hợp tác mới trong Liên minh Thuế quan. Con số 125 tỉ USD bằng một nửa tổng khối lượng hợp tác giữa Nga và Liên minh Châu Âu và nhiều hơn hai lần các hoạt động hợp tác với Trung Quốc.

Liên minh Hải quan đã giúp cán cân thương mại 2011 giữa Nga, Kazakhstan và Belarus không những được tăng lên mà cán cân thương mại với các nước khác ngoài Liên minh cũng được tăng lên đáng kể. Số liệu và đánh giá gần đây của Liên minh Hải quan cho thấy dấu hiệu tích cực: cán cân thương mại với các nước ngoài Liên minh đã tăng hơn 260 tỉ USD, vượt năm 2010 khoảng 71,9 tỉ USD. Tổng thương mại với các nước ngoài Liên minh Hải quan là 913 tỉ USD. Một điều đáng chú ý là trong nhóm 3 nước của Liên minh, xuất khẩu nhiều hơn so với nhập khẩu. Khối lượng xuất khẩu của Liên minh Thuế quan Nga - Belarus - Kazakhstan được ước tính khoảng 600 tỉ USD, gần gấp đôi nhập khẩu (trên 300 tỉ USD).

Tuy nhiên, hàm lượng chất xám trong các đơn vị hàng hóa là rất thấp, do đó cả 3 nước đang cố gắng áp dụng những thành tựu mới về kỹ thuật và công nghệ cao. Đáng tiếc, trong phần xuất khẩu đang tiến hành cơ cấu, điều chỉnh lại và chưa đủ thời gian cũng như tiềm lực theo kịp với tư duy mới, nghĩa là

xuất khẩu nguyên liệu vẫn là chủ yếu. Hơn 2/3 kim ngạch xuất khẩu là nguyên liệu khoáng sản thô từ Nga và Kazakhstan. Đồng thời, xuất khẩu các sản phẩm làm sẵn và công nghệ cao lại giảm còn 2,4% (năm 2010 là 2,8%), trong khi nhập khẩu thiết bị tăng đến 46%. Việc nhập khẩu thiết bị tăng đến 46% là hợp lý, bởi 3 nước trên rất cần tăng hàm lượng chất xám kết tinh trong mỗi đơn vị hàng hóa và việc nhập khẩu máy móc, thiết bị mới có kỹ thuật, công nghệ cao từ Mỹ và Tây Âu là tất yếu¹.

Ủy ban Kinh tế Châu Âu (Economic Commission for Europe) và Liên minh Thuế quan Nga, Kazakhstan và Belarus (Customs Union of Russia, Kazakhstan and Belarus) cho biết: xuất khẩu của Liên minh Thuế quan Nga, Kazakhstan và Belarus vào EU đang có chiều hướng giảm, trong khi lại tăng cường sang Trung Quốc. Tuy nhiên, cho đến năm 2012, EU vẫn là đối tác thương mại chính

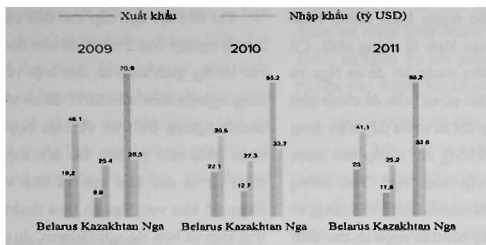
của Liên minh Thuế quan Nga, Kazakhstan và Belarus. Đây cũng là hướng chiến lược mới của Nga, Belarus và Kazakhstan nhằm đẩy mạnh hợp tác phía Đông.

Theo các chuyên gia của Ngân hàng Phát triển Á - Âu (EDB)², hiệu quả của sự phát triển quan hệ hội nhập trong Khu vực Kinh tế Châu Âu (European Economic Area - EEA) giai đoạn 2011-2030 sẽ cho phép Belarus tăng trưởng GDP khoảng 15% hay GDP được bổ sung lên tới 170 tỉ USD. Tác động kinh tế vĩ mô của Liên minh Thuế quan Nga, Kazakhstan và Belarus và Khu vực Kinh tế Châu Âu sẽ ngày một lớn. Nó góp phần gia tăng trong tổng GDP hàng năm của Nga, Belarus và Kazakhstan và đến cuối năm 2030 sẽ bao gồm thêm 2,5% sự tích hợp của lợi nhuận.

¹ *Hài quan ở Nga, Ukraine, Belarus và Kazakhstan.* Trang Web nhập khẩu <http://www.customs.ru/>, http://www.customs.ru/index.php?option=com_newsfs&view=fresh&id=57&Itemid=1948 http://www.customs.ru/index.php?option=com_newsfs&view=category&id=52&Itemid=1978

² Nguồn: Ủy ban Kinh tế Á-Âu, năm 2010.

**Phân trao đổi thương mại của các nước tham gia Liên minh Hải quan
Nga-Belarus-Kazakhstan 2009-2011 (%)**

Với cấu trúc hiện tại của nền kinh tế và các hướng chính hợp tác kinh tế nước ngoài của Belarus, phần xuất khẩu vào EEA có thể đạt 35% GDP. Hiệu quả tổng thể đạt được từ việc tạo ra của EEA cho các nước tham gia, theo dự báo của các chuyên gia, trong giai đoạn 2012-2030 sẽ lên tới 900 tỉ USD, và trong trường hợp nếu tính cả Ucraina vào EEA sẽ là hơn 1,1 nghìn tỉ USD³.

Thành công lớn nhất của Liên minh Thuế quan Nga-Kazakhstan-Belarus là các nhà lãnh đạo đã rất quan tâm xem xét các lợi ích của cộng đồng doanh nghiệp ba nước. Sự

quan tâm ấy được thể hiện trong việc hình thành các tài liệu cơ bản của Liên minh Hải quan, bao gồm cả Bộ luật Hải quan của Liên minh Thuế quan Nga-Kazakhstan-Belarus, cơ chế rõ ràng cho sự tham gia của cộng đồng doanh nghiệp trong cả phạm vi của cả EEA trong đó có sự thành lập các hiệp hội kinh doanh giữa Nga, Kazakhstan và đối thoại doanh nghiệp với Belarus, cung cấp các thủ tục pháp lý và cơ chế của sự tương tác pháp luật về kinh tế tại ba quốc gia.

Các nhà lãnh đạo 3 quốc gia có quan điểm rất rõ ràng, rằng việc xây dựng Liên minh Hải quan và không gian kinh tế này không phải là một không gian độc lập, vì nếu như vậy sẽ tự trói chân tay mình, sẽ tự cô lập với phần còn lại của thế giới. Cả ba nước đều mong muốn họ là một phần không thể tách rời của cộng đồng toàn cầu.

³ Игорь КРЫЛОВ: 20 лет назад Беларусь, Россия и Казахстан установили официальные дипломатические отношения. "Народная Газета" - новости Беларуси, 31 (344), 07Июля.2012г. (Igor Krylov: 20 năm trước đây, Belarus, Nga và Kazakhstan đã thiết lập quan hệ ngoại giao chính thức. "Báo Nhân dân" - Tin tức của Belarus, №31 (344), ngày 07/6/2012).

Nga - Belarus

Hiện nay cả Nga và Belarus đã đi đến nhiều thỏa thuận quan trọng thông qua các hình thức hợp tác trong Liên minh Thuế quan và không gian kinh tế thống nhất. Có thể đây là thời điểm thuận lợi để cả Nga và Belarus có thể “hâm nóng” vấn đề chính phủ Liên bang đã từng đặt ra trước đây hiện đang trên đà hợp tác, không chỉ ở cấp nhà nước mà còn ở các cấp khu vực. Thủ tướng Belarus Mikhail Myasnikovich⁴ cho rằng, cả Nga và Belarus đã bắt đầu chọn ra các thiết kế mô hình thực tế của không gian kinh tế để nó trở nên phổ biến cả trong các nền kinh tế truyền thống đã được chứng minh là khá ổn định và cả trong các nhà nước liên minh với Nga, các cộng đồng kinh tế Á-Âu và, quan trọng nhất, các công nghệ đột phá của tương lai.

Một trong những mục tiêu chính của hội nhập trong Nhà nước Liên minh là làm sao cải thiện ngay một tốt hơn phúc lợi của người dân. Tuy nhiên, giải pháp của các vấn đề xã hội lại phụ thuộc vào hiệu quả của nền kinh tế hai nước. Nhà nước Liên minh được dựa trên hợp tác lâu dài giữa các khu vực và hợp tác trong công nghiệp giữa các doanh nghiệp của hai quốc gia. Ví dụ: Hiện nay nhà máy ô tô Minsk có quan hệ hợp tác với hơn 258 tổ chức kinh tế của Liên bang Nga và đến 60% chi tiết của hãng ô tô vận tải nổi tiếng MAZ là hợp tác từ Nga.

Trong những năm qua, kim ngạch thương mại giữa hai nước tăng 6 lần. Trong năm 2011, con số kỷ lục là 38,6 tỉ USD.

Do từ lãnh đạo cấp cao đến cộng đồng doanh nghiệp của 2 nước đã chủ động tạo ra các không gian kinh tế, đặc biệt về hợp tác công nghiệp, đến năm 2012 đã có tới 28.000 doanh nghiệp Belarus và Nga hợp tác với nhau. Hầu như sự hợp tác đến nay đã bao trùm tất cả các khu vực và lĩnh vực khác nhau: 65 khu vực Nga có thỏa thuận dài hạn trực tiếp về hợp tác với Belarus, do đó tạo ra gần 5 triệu việc làm.

Nga - Kazakhstan

Quá trình hợp tác Nga-Kazakhstan trong Liên minh Thuế quan có những đặc thù riêng cần được sớm giải quyết. Thứ nhất, biên giới chung hai nước và các cơ sở kinh tế giáp ranh dài hơn 7,5 ngàn km, trong đó có 1/3 ranh giới trên đất liền giáp Nga với 27 chủ thể, trong đó 13 chủ thể thuộc Liên bang Nga và 14 chủ thể khác nằm dọc biên giới với các quốc gia SNG-Kazakhstan. 70% doanh thu của Nga và Kazakhstan nằm ở khu vực giáp biên giới. Điều này đặc biệt thích hợp cho việc mở rộng và làm sâu sắc hơn hợp tác qua biên giới giữa Nga và Kazakhstan, góp phần phát triển hợp tác đầu tư, quan hệ thương mại và kinh tế thông qua việc mở các văn phòng đại diện của công ty Nga và Kazakhstan. Hiện có hơn 400 liên doanh vừa và nhỏ ở các khu vực biên giới Nga-

⁴ Tlđđ.

Kazakhstan trong lĩnh vực kinh doanh, văn hóa, khoa học, giáo dục và thể thao.

Trong tháng 9/2012, Diễn đàn Hợp tác liên vùng lần thứ IX giữa Kazakhstan và Nga được tổ chức tại Pavlodar. Trong Diễn đàn có triển lãm dành riêng cho sự phát triển sáng tạo và hợp tác giữa hai nước. Ngoài ra hai nước sẽ đi đến thỏa thuận các hợp tác chặt chẽ trong lĩnh vực kinh doanh vừa và nhỏ, trong văn hóa, khoa học, giáo dục và thể thao.

Belarus - Kazakhstan

Kazakhstan quan tâm đến các sản phẩm và các thiết bị nông nghiệp khác nhau của Belarus, các sản phẩm nông nghiệp từ hạt giống đến máy móc nông nghiệp và kỹ thuật – công nghệ cao. Ví dụ, trong khu vực Kostanai của Belarus cần sản xuất máy gặt đập liên hợp và các thiết bị, máy móc nông nghiệp khác. Cả hai nước thỏa thuận phát triển thành công dự án chung trong nhiều lĩnh vực ở Bắc Kazakhstan. Từ năm 2009 đã bắt đầu lắp ráp máy kéo Belarus “Semey”, và năm 2011 cung cấp hơn 2.000 bộ dụng cụ và máy kéo cho Kazakhstan.

Belarus cùng Kazakhstan tích cực phát triển ngành công nghiệp khai thác mỏ ở Kazakhstan, đáp ứng cho Kazakhstan xe tải hạng nặng của Belarus. Về vấn đề này trong khu vực Karaganda đang thực hiện một dự án lớn để xây dựng “BelAZ.” (БелАЗов). Ở vùng Pavlodar đang tiến hành xây dựng công trình lắp ráp thang máy “Mogilev”. Từ năm

2012, các sản phẩm của Belarus bắt đầu xuất xưởng ở Ust-Kamenogorsk. Một trong những hướng hợp tác liên doanh tại Kazakhstan là chế biến trái cây và rau quả được hai nước thỏa thuận vào mùa thu năm 2011, đã được ký kết giữa Gomel (Belarus) và khu vực Alma-Ata (Kazakhstan).

Tất cả những sự kiện nói trên cho thấy, ngay sau khi các doanh nhân và doanh nghiệp đến thăm công ty của nhau, việc ký hợp đồng, thỏa thuận cụ thể sẽ đạt được trên thực tế. Hiệp ước thành lập Lãnh thổ Hải quan thống nhất và thành lập Liên minh Thuế quan Nga, Belarus và Kazakhstan được ký kết vào tháng 10 năm 2007. Sau đó, Bộ luật Thuế Hải quan chung đã được soạn thảo và bắt đầu có hiệu lực vào mùa hè năm 2010. Và từ ngày 1 tháng 7 năm 2011, biên giới hải quan nội bộ giữa các nước thành viên đã không còn tồn tại. Hiện nay, việc giám sát các hoạt động lưu thông hàng hóa được thực hiện tại các trạm cửa khẩu ở bên ngoài biên giới ba nước. Trong khi đó, chế độ hoạt động của biên giới Nga-Belarus và Nga-Kazakhstan có một số điểm khác biệt.

Trên biên giới giữa Nga và Belarus nói chung không có cơ quan quản lý giám sát nào. Việc qua lại biên giới Nga-Belarus có thể nói là thông thương hoàn toàn đối với người dân và các loại phương tiện vận tải (gần như EU27). Trên biên giới giữa Nga và Kazakhstan đã bãi bỏ việc kiểm soát vận tải, thú y và kiểm dịch động thực vật cùng với

kiểm tra hải quan, tuy nhiên vẫn còn duy trì kiểm soát biên phòng và nhập cư. Vì vậy, để qua được biên giới Nga-Kazakhstan như trước đây, chỉ có thể thực hiện tại một số điểm kiểm soát theo quy định.

Như trước đây, ở Nga, Belarus và Kazakhstan có thể miễn thuế nhập khẩu hàng cho nhu cầu sử dụng cá nhân. Những mặt hàng đã qua sử dụng được đưa vào với số lượng không giới hạn, hàng mới mua sẽ được miễn thuế nhập khẩu, nếu như tổng giá trị hải quan của chúng không vượt quá 1.500 euro hoặc tổng trọng lượng không quá 50 kg. Nếu như quá các tiêu chuẩn này, sẽ được yêu cầu nộp thuế nhập khẩu cho phần vượt quá mức quy định theo thuế suất là 30% trị giá hải quan, nhưng không ít hơn 4 euro/kg.

Cần lưu ý rằng, một số loại hàng hoá không thể được coi là hàng hoá sử dụng cá nhân và khi nhập khẩu vào lãnh thổ của Liên minh Hải quan sẽ phải chịu thuế như hàng hóa cho mục đích sử dụng thương mại. Thí dụ như: kim loại và đá quý trị giá hơn 25 nghìn USD, máy móc nông nghiệp, máy làm da nhân tạo, phòng làm ảnh, máy chơi game, thiết bị y tế và các loại hàng tương tự. Tính theo đầu người, mỗi cá nhân khi vào lãnh thổ của Liên minh Hải quan có thể nhập miễn thuế không hơn 3 lít rượu tính cả bia. Giới hạn về các sản phẩm thuốc lá là 200 điếu thuốc lá hoặc 50 điếu xì gà. Quy định này chỉ tính cho những cá nhân đã được 18 tuổi. Và còn một điểm quan trọng là khi nhập khẩu

vào bất kỳ nước nào trong Liên minh Hải quan Nga, Belarus và Kazakhstan, các cá nhân cần khai báo lượng tiền mặt hiện có của mình hoặc chỉ phiếu du lịch, nếu tổng số tiền vượt quá 10.000 USD hoặc bất kỳ loại ngoại tệ nào khác có giá trị tương đương.

Có một số hạn chế về việc cá nhân xuất hàng hoá ra khỏi lãnh thổ Liên minh Hải quan. Thí dụ, không được đem quá 5kg cá và hải sản, còn trứng cá tầm thì không hơn 250 gram. Cấm xuất khẩu đá quý và kim loại quý trị giá hơn 25.000 USD, ngoại trừ số hàng trước đó đã được tạm nhập khẩu vào một trong những lãnh thổ bất kỳ của ba nước thành viên. Giống như mọi nơi trên thế giới, ở đây cũng có những hạn chế về xuất biên tài sản văn hóa. Chúng bao gồm bất kỳ mặt hàng nào liên quan đến thờ phụng về tôn giáo, các mặt hàng sản phẩm nghệ thuật, hàng hóa thiết bị gia đình và dụng cụ khoa học được sản xuất trước năm 1945. Theo quy định của Liên minh Hải quan, những mặt hàng mang giá trị văn hóa cũng bao gồm những ấn phẩm được in cách đây hơn 100 năm, các loại tem sản xuất trước năm 1960, các loại tiền xu và tiền giấy đã ban hành hơn 50 năm trước đây.

Liên minh Thuế quan trong tương lai rất gần có thể được mở rộng. Nó có thể là một khu vực thương mại tự do cho cả khu vực Âu-Á, gồm Nga, Belarus và Kazakhstan,

thậm chí cả Việt Nam cũng sẽ tham gia⁵. Việt Nam tham gia Liên minh Thuế quan Belarus, Kazakhstan và Nga sẽ đẩy mạnh các mối quan hệ kinh tế, thương mại giữa Việt Nam với từng nước thành viên Liên minh Thuế quan như hiện nay, giúp Việt Nam và các nước thành viên Liên minh Thuế quan phát triển xa hơn, hướng tới việc hình thành Khu vực thương mại tự do Việt Nam-Liên minh Thuế quan, góp phần củng cố quan hệ truyền thống lâu đời, tăng cường hợp tác toàn diện giữa hai bên.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Kembraev J. : *Liên minh Thuế quan Belarus, Kazakhstan và Nga (Những vấn đề và triển vọng của Liên minh Á-Âu)*. NXB Pháp luật, Moscow, 2010, 219 trang (Tiếng Nga).

2. Ermak D. : *Liên minh Thuế quan là tốt, nhưng liệu có hiện thực?* Báo chí Kinh tế, 2010. - № 77, tr.19-27. (Tiếng Nga).

3. Igor Krylov: *20 năm trước đây, Belarus, Nga và Kazakhstan đã thiết lập quan hệ ngoại giao chính thức*. Báo Nhân dân - Tin tức của Belarus, №31 (344), ngày 07/6/2012. (Tiếng Nga).

4. Incognito: *Liên minh Thuế quan Belarus, Kazakhstan và Nga. Bối cảnh và*

giai đoạn hình thành Liên minh Thuế quan, quy định thuế quan. Các vấn đề kinh tế của Liên minh Thuế quan giữa Kazakhstan, Nga và Belarus, lợi thế và nhược điểm của nó, phân tích và quan điểm phát triển. Quan hệ quốc tế và kinh tế thế giới. Luận văn. Bỏ sung ngày 20/12/2011. (Tiếng Nga). http://otherreferats.allbest.ru/international/00158633_0.html

5. *Liên minh Thuế quan Nga, Belarus, Kazakhstan trở thành hoạt động đầy đủ*. Thông tấn xã RIA Novosti, Moscow, ngày tháng 06 7/2010. (Tiếng Nga).

6. *Liên minh Thuế quan: Belarus và Kazakhstan đã giành mất Nga và Trung Quốc*. <https://business.akipress.org/news:332421/> (Tiếng Nga).

7. *Việt Nam sẽ nhập vào Liên minh Thuế quan Nga-Belarus-Kazakhstan?* Báo Nhân chứng và Sự kiện, 14.8.2012. АИФ №32. (Tiếng Nga).

8. *Thặng dư thương mại nước ngoài của Liên minh Thuế quan 2012*. (Tiếng Nga). newskaz.ru/economy/20120531/3244442.html.

9. *Liên minh Thuế quan: Làm thế nào để chuyển từ lý thuyết đến thực hành?* L'Espresso de Nga, Publié Liên minh Thuế quan Belarus, Kazakhstan và Nga 17 avril 2012 (phiên bản Nga).

⁵ Thông báo chính thức của Chủ tịch nước Trương Tấn Sang và Bộ trưởng Ngoại giao Việt Nam Phạm Bình Minh trong chuyến thăm chính thức Liên bang Nga từ 26+30/7/2012.